

ADIGEY'İN KURULUŞ TARİHÇESİ

MURAT PAPŞU

Bugünkü Adigei Cumhuriyeti'nin bulunduğu topraklar Rusya'nın idari sistemi içinde ilk olarak, 1860 yılında kurulan Kuban Oblastı içinde yer aldı. Yönetim merkezi Yekaterinodar (bugünkü Krasnodar) olan Kuban Oblastı, Kuban nehrinin ve kollarının akıntısı boyunca 89.665 km²lik bir alanı kaplıyordu. 1864 yılında Kafkas-Rus Savaşı sona erdikten ve yerli nüfusun çoğu sürgün edildikten sonra, kalan Çerkes köyleri Kuban ve Laba nehirlerinin sol kıyısı boyunca dar bir şeritte toplandı. 1862-64 yıllarındaki askeri hareketler sırasında bu şeritten güneye doğru Kazaklar yerleştirildi, ardından da sivil kolonizasyon başladı.

1871'de askeri yönetim kaldırılarak, köyleri idari birime dönüştüren sivil yönetime geçildi. Ok-

ruglar (askeri idari birim) kaldırılarak yerlerine sivil uyezdler kuruldu. Kuban Oblastı Yey, Temrük, Yekaterinodar, Batalpaşa ve Maykop uyezdlerine bölündü. 22 Kasım 1881'de Kafkasya Askeri Valiliği lağvedildi ve Kafkasya doğrudan Rusya'nın idari sistemine dâhil edildi. Kuban Oblastı'nın idari yapısı 1918 yılına kadar aynı kaldı. 1918 Mart ayı sonunda bölgede Sovyet iktidarı kurulduktan sonra, 13 Nisan 1918'de Kuban Sovyet Cumhuriyeti ilan edildi. O da 28 Mayıs 1918'de Karadeniz Sovyet Cumhuriyeti ile birleşerek Kuban-Karadeniz Sovyet Cumhuriyeti'ni oluşturdu.

Adigei'nin bugünkü idari yapısının temeli Sovyetler Birliği'nin kurulmasından sonra atıldı. Çerkeslerin mevcut idari yapıdan özerk bölgeyle ayrılması

Kaynaklar:

" Gava A. Yuri, Stanovleniye i razvitiye gasudarstvennosti Respubliki Adigeya (Adigei Cumhuriyeti'nin Devlet Yapısının Kuruluşu ve Gelişimi), Apşeronsk, 1999.

" Adigei Cumhuriyeti resmi web-sitesi (<http://www.adygheya.ru>)

" Wikipedia (<http://ru.wikipedia.org>)

konusu Rusya SFSC Milliyetler Komitesi'nde 26 Ocak, 17 Mayıs ve 22 Mayıs 1922 tarihlerinde üç kez görüşüldü. Bu bölgede bulunan Çerkes nüfusu özerk bir birimde birleştirebilmek için Rus nüfuslu birçok yerleşim yerinin de bölgeye dahil edilmesi zorunluluğu ortaya çıktı. Çerkes köylerinin arasında bulunan Rus yerleşim yerlerinde yapılan anket sonucunda, 16 yerleşimin halkı kurulacak özerk bölgeye dahil olmayı kabul etti.

Kuruluş kararı alındıktan sonra Kuban-Karadeniz Cumhuriyeti'nden Çerkes nüfusun yoğun olarak yaşadığı Krasnodar ve Maykop otdelleri ayrılarak 27 Temmuz 1922'de "Çerkes (Adıgey) Özerk Bölgesi" (Çerkeskaya (Adıgeyskaya) Avtonomnaya Oblast) kuruldu. Ancak iki Çerkes-Besleney köyü (Kurğokuay (Kurgokovski) ve Konokuay (Konokovski)) özerk bölgenin sınırları dışında kaldılar. (Bugün de Adıgey sınırının yakınında, Krasnodar Krayı'nın Uspensk Rayonu'nda bulunuyorlar).

Kuruluş ilanından kısa süre sonra, Aralık 1922'de Hakurinehabl köyünde Bölge Sovyetleri Kurucu Kongresi yapıldı. Kongreye 98'i Çerkes ve 53'ü Rus olmak üzere 151 delege katıldı. Kongre Adıgey'de ekonomik ve kültürel yapılanmayla ilgili önemli sorunları görüştü ve gerekli kararları aldı. Başkanlığına Şahangirey Hakurate'nin getirildiği Bölge Yürütme Komitesi seçildi.

Bölge'nin yönetim merkezi, sınırları dışında kalmasına rağmen Krasnodar oldu. 1936 yılında merkez Maykop'a taşındı. Çerkes (Adıgey) Özerk Bölgesi ilk kurulduğunda üç okrugtan oluşuyordu; Psekups (merkezi Tahtamukay köyü), Fars (mer. Hakurinehabl köyü) ve Şirvan (mer. Adamiy köyü); bir yıl sonra (24 Ekim 1923) Şirvan Okrug'u lağvedildi.

24 Ağustos 1922'de adı önce "Adıgey (Çerkes) Özerk Bölgesi" olarak revizyona uğradı, Ağustos 1928'de de diğer Çerkes Özerk Bölgesi'yle (1926'da Karaçay-Çerkes'ten ayrılan) kanştığı gerekçesiyle adından 'Çerkes' atılarak "Adıgey Özerk Bölgesi" oldu.

1925 yılında iç idari bölgeleri yeniden düzenlendi ve 5 rayon kuruldu: Ponejukay (merkezi Ponejukay köyü), Natırbovski (mer. Natırbovo köyü), Preobrajenski (mer. Preobrajenskoye köyü), Tahtamukay (mer. Tahtamukay köyü) ve Hakurinehabl (mer. Hakurinehabl köyü).

1926 yılında yapılan ilk SSCB genel nüfus sayımına göre Adıgey'in nüfusu 113.481 kişiydi (55.893

erkek, 57.588 kadın). Nüfusun etnik dağılımı ise şöyleydi: Çerkesler 52.287 kişi (% 46,1; bunun içinde Kabardeyler 1466 kişi (% 1,3)), Ruslar 29.102 kişi (% 25,6), Ukraynalılar 26.405 kişi (%23,3).

Adıgey Özerk Bölgesi Sovyetler Birliği döneminde sırasıyla şu idari bölgelere bağlı oldu: 2 Haziran 1924'ten itibaren Güneydoğu (Yugo-Vostoçnaya) Oblastı, 2 Ağustos 1924'ten itibaren Kuzey Kafkasya (Severo-Kavkazski) Krayı, 28 Aralık 1934'ten itibaren Azak-Karadeniz (Azovo-Çemomorski) Krayı ve 13 Eylül 1937'den itibaren Krasnodar Krayı.

28 Nisan 1962'de Krasnodar Krayı'nın Tula (bugünkü Maykop) rayonu Adıgey'e dahil edildi. Sovyetler Birliği'nin son yıllarında yaşanan gelişmelere bağlı olarak 5 Ekim 1990 tarihinde statüsü özerk bölgeden cumhuriyete yükseltildi ve adı "Adıgey Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti" (Adıgeyskaya ASSR) oldu. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra, Rusya Federasyonu'nun federal bir birimi olarak, 24 Mart 1992 tarihinde 'Adıgey Cumhuriyeti' (Respublika Adıgeya) adıyla yeniden kuruldu.

Adıgey Cumhuriyeti, 13 Mayıs 2000'de Rusya Federasyonu'nu federal bölgelere ayıran kararlar Çeçenistan, Dağıstan, İnguşetya, Kabardey-Balkar, Kalmukya, Karaçay-Çerkes, Kuzey Osetya cumhuriyetleri; Krasnodar ve Stavropol krayları; Astrahan, Volgograd ve Rostov oblastlarıyla birlikte Güney Federal Bölgesi içinde yer aldı. 19 Ocak 2010 tarihli kararlar da Kuzey Kafkasya cumhuriyetleri Güney Federal Bölgesi'nden ayrılarak ayrı bir Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi kuruldu, fakat Adıgey ağırlıkta Rus nüfusun yaşadığı idari birimlerle birlikte Güney Federal Bölgesi içinde bırakıldı.

Bugünkü idari yapıya göre Adıgey Cumhuriyeti 7 bölgeye (rayon) ayrılıyor: Giagin, Koşehabl, Krasnogvardey, Maykop, Tahtamukay, Tevuçej ve Şogenov. Cumhuriyet'te 2 şehir (başkent Maykop ve Adıgeysk), 5 şehir tipi yerleşim ve 46 kırsal yönetime bağlı 224 yerleşim yeri bulunuyor. Çerkeslerin yaşadığı köylere aul, Kazakların yaşadığı köylere ise stanitsa adı veriliyor.

7792 km² yüzölçümüne sahip Adıgey Cumhuriyeti'nin nüfusu 2006 yılı verilerine göre 442.700 kişi (şehir nüfusu % 52,6). Nüfus yoğunluğu 56,8 kişi/ km². Çerkesler 108 bin kişiyle toplam nüfus içinde % 24,2 orana sahipler. Adıgey'de 44 Çerkes köyü bulunuyor; ayrıca başkent Maykop'ta ve diğer büyük yerleşim birimlerinde de yaşıyorlar.